

Az oltási szolgáltatások előtt álló akadályok feltérképezése

„A védőoltások akadályainak leküzdése” című projekt keretében végzett új kutatások során az oltások terén az uniós polgárok előtt álló legfontosabb akadályokat vizsgálták meg. A feltárt fő akadályok közé tartoznak a beoltáshoz és az egészségügyi szakemberek rendelkezésre állásához szükséges adminisztratív és gyakorlati lépések. Ismerje meg részletesebben a projekt keretében végzett legújabb kutatást.

Bevezetés:

A közelmúltban az EU tagállamaiban tapasztalható alacsonyabb átoltottság a védőoltással megelőzhető betegségek új járványhullámához vezetett. A COVID-19-világjárvány tovább súlyosbította ezt a helyzetet, ami kihívásokat jelent a rutinszerű oltási programok folyamatossága szempontjából.

Az átoltottsági arány növelése során kulcsfontosságú a „kényelmi” tényezők szerepe az oltás folyamatában, amely magában foglalja az oltási szolgáltatásokat támogató rendszerszintű elemeket. Míg a bizalommal és az elégedettséggel kapcsolatos tényezők elemzése során az egyéni viselkedésre és az oltással kapcsolatos attitűdre összpontosítottak, a kényelmi tényezők, többek között a fizikai, gyakorlati és adminisztratív szempontok mérlegelése során a rendelkezésre álló oltási szolgáltatások betegbarát jellegét mérték fel a védőoltások felvételének elősegítése érdekében. „A védőoltások akadályainak leküzdése” című projekt kifejezetten az oltás adminisztratív, gyakorlati és fizikai akadályait vizsgálta.

„Az oltási szolgáltatások feltérképezése minden uniós tagállamban az oltás akadályainak azonosítása érdekében” című 1. feladat keretében a projektcsapat az egészségügyi hatóságokkal és szakértőkkel együttműködve határozta meg azokat a gátló tényezőket, amelyekkel a polgárok szembesülnek az oltási rendszerekhez való hozzáférés terén. Az országos szintű kutatást az oltás, az immunológia, az egészségügy és a szociális kutatás területén releváns szakértelemmel rendelkező nemzeti szakértők végezték. Ezek a szakértők nemzeti források felhasználásával tekintették át a szakirodalmat és dokumentumalapú vizsgálatot végeztek, továbbá interjút készítettek az illetékes egészségügyi hatóságokkal az alapján, hogy az országban regionális vagy központosított az oltások irányítása.

Főbb megállapítások:

- ◆ **Irányítás:** Az oltási programok tagállamonként eltérőek, és többségükben nemzeti programokat működtetnek, amelyek egységes iránymutatást és ütemterveket tartalmaznak. A központosítás szintje jelentősen különbözik az egyes tagállamokban, ami eltérő kompetenciákat és különbségeket eredményez a decentralizált rendszerekben az oltási programok megtervezése és végrehajtása során.
- ◆ **Oltási szolgáltatások nyújtása:** Az oltási szolgáltatások fő kommunikátorai a háziorvosok. A leggyakrabban alkalmazott foglalási rendszer a háziorvos vagy az érintett egészségügyi központ telefonos megkeresése. A COVID-19 azonban az elektronikus foglalási és nyomon követési rendszerek bevezetéséhez és használatának elterjedéséhez vezetett.
- ◆ **Finanszírozás:** Az ajánlott csoportok számára a gyermekkori oltások (pl. kanyaró, mumpsz, rubeola (MMR), polió, meningococcus C (MenC/MenACWY) és humán papillomavírusok (HPV)) többnyire ingyenesek a beadás helyén, vagy a költségeket visszatérítik. Hasonlóképpen, a felnőttkori védőoltások (azaz a szezonális influenza és a COVID-19) általában ingyenesek az ajánlott csoportok számára, bár egyes tagállamokban díjkötelesek lehetnek.
- ◆ **A védőoltások fizikai, gyakorlati és adminisztratív akadályai:** A leggyakrabban azonosított akadályok az oltáshoz szükséges adminisztratív és gyakorlati lépésekhez kapcsolódnak (pl. monitoringrendszerek, a polgárok adminisztratív lépései), ezt követik az egészségügyi szakemberek elérhetősége, a kapcsolatfelvétel az oltási szolgáltatások során (pl. információnyújtás és tájékoztatás

a lakosság számára) és az oltási szolgáltatások kényelmes igénybevételének lehetősége (pl. az oltóhelyek nyitvatartása).

- ◆ **Azonosított jó gyakorlatok:** A tagállamok többségében jellemzők a lakosságnak szóló tájékoztató kampányok a vakcinákkal kapcsolatos ismeretek hiányával kapcsolatos akadályok leküzdése érdekében.

Az oltási programok irányítása és nyomon követése

Az elmúlt évtizedekben elkezdődött a digitalizált nyomon követési rendszerekre történő átállás, melyet a COVID-19-világjárvány felgyorsított. Ez az információgyűjtést megkönnyítő nagyszabású programok végrehajtásához vezetett. A tagállamokban a védőoltások monitoringrendszerei digitalizáltabb és hatékonyabb módszerekre térnek át. Ez megkönnyíti az átoltottsági adatok valós idejű nyomon követését, a betegek oltási útjának nyomon követéséhez szükséges adatokhoz való hozzáférést, valamint lehetőséget biztosít a polgárok számára a saját oltási státuszuk ellenőrzésére.

Oltási szolgáltatások nyújtása

Az oltási szolgáltatások feltérképezése során a polgárok oltási útjának lépéseit is azonosították: az egészségügyi szolgálatok által a polgárok értesítésére alkalmazott tájékoztatói módszereket, a beadás előtti követelményeket (például hogy szükség van-e orvosi rendelőnyre), a foglalási eljárásokat (például hogy a háziorvosukon vagy interneten keresztül foglaltak-e időpontot), az utazási távolságot az oltás helyszínére, valamint az oltóanyag és a beadás esetleges költségeit.

Az oltás folyamata azzal kezdődik, hogy a polgárok tájékoztatást és az oltás ütemezésére vonatkozó emlékeztetőt kapnak. Az egészségügyi hatóságok az EU-ban különböző stratégiákat alkalmaznak annak érdekében, hogy a polgárok figyelmét felhívják a szükséges védőoltások beadására. Ide tartoznak:

- ◆ Az oltási programokkal kapcsolatos ismeretterjesztést célzó nemzeti kommunikációs kampányok és a vizuális média (pl. brosrák és plakátok) a vakcinák beadásának helyszínein, például a védőnői szolgálatoknál, kórházakban, háziorvosi rendelőben, valamint digitális csatornákon (pl. tájékoztató weboldalakon, a médiában, célzott COVID-19-honlapokon stb.) az akadályozó tényezők, például az oltóanyagokkal és oltási programokkal kapcsolatos alacsony szintű tájékozottság leküzdése érdekében.
- ◆ Az egészségügyi hatóságok által közvetlenül küldött felhívások az oltásra vagy a gyermekek beoltására digitálisan (online betegplatformokon keresztül, SMS-ben küldött emlékeztetőben, e-mailekben) vagy papíralapú csatornákon keresztül; például meghívóleveleket, tájékoztató füzeteket küldenek a szülőknek, hogy leküzdjék az oltási szolgáltatások ellenőrző eszközei előtt álló adminisztratív akadályokat (azaz az egységes immunizációs adatbázisrendszer hiányát).

A vakcina beadása előtt egyes oltásokhoz beutalóra és/vagy szülői beleegyezésre van szükség, például a gyermekkori és serdülőkori oltások esetén.

Számos tagállam rendelkezik az oltásokkal kapcsolatos elektronikus foglalási rendszerrel. Az elektronikus rendszerek tervezése és megvalósítása azonban eltérő, különösen azokban az országokban, ahol az egészségügyi rendszer regionális keretekben működik.

A COVID-19 felgyorsította az elektronikus foglalási és nyomon követési rendszerek bevezetését azokon a területeken, ahol korábban nem léteztek. Annak ellenére, hogy a vakcinatípusok foglalási lehetőségei eltérőek, a COVID-19-vakcinák esetében különböző választási lehetőségeket biztosítottak az oltás rövid időn belüli felvételének maximalizálása érdekében. A lemondáson alapuló (opt-out) rendszerek, amelyek során mindenki megkapja az oltást, hacsak valaki ehhez kifejezetten nem járul hozzá, bár kevésbé gyakoriak, mint az önkéntes beleegyezésen alapuló (opt-in), mégis hatékonynak bizonyultak az idős és nehezen elérhető csoportok esetén fennálló digitális szakadék kezelésében. Hasonlóképpen az iskolai védőoltások is a lemondáson alapuló modellt követik, amely egyszerűsíti a gyermekek és szüleik számára a folyamatot.

Az EU-ban az egészségügyi szakemberek döntő szerepet játszanak az oltási folyamatban, amelyben sokat jelent a közvetlen elérhetőségük, valamint az emlékeztetők célba juttatásában és a megbízható oltási információk terjesztésében való részvételük. Az országok többségében a háziorvosok és a gyermekorvosok az egyedüli olyan szakemberek, akik beadhatják a vakcinákat, néhány kivételtől eltekintve, amikor ápolók is betölthetik ezt a szerepet. A világjárvány idején több ország bővítette a vakcinák beadására jogosult

egészségügyi szakemberek körét, hogy kielégítsék az oltást végző szakemberek iránti megnövekedett igényt. Például azokban az országokban, ahol a gyógyszerárak nem játszottak nagy szerepet az oltásban, a patikákban egyszerűsítették a szezonális influenza és a COVID-19 elleni vakcinához való hozzáférést.

Finanszírozás

A felnőttkori védőoltások általában ingyenesek az ajánlott csoportok számára, bár egyes országokban díjkötelesek lehetnek. Hasonlóképpen, az ajánlott csoportoknak szánt gyermekkori oltások többnyire ingyenesek a beadás helyén vagy a költségeket visszatérítik. A MenC vakcina finanszírozása Európában eltérő, mivel az oltási programokba való felvétele a betegség kitörésének prevalenciájától függ.

A védőoltások akadályai

A védőoltások akadályait hét kategóriába sorolták (az oltások beadásának adminisztratív vagy gyakorlati lépései; az egészségügyi szakemberek rendelkezésre állása; az oltási szolgáltatások kapcsolatfelvételi lehetőségei; az oltási szolgáltatások kényelmessége; az oltási szolgáltatások pénzügyi követelményei; az oltási szolgáltatások földrajzi közelsége; az oltóanyag-ellátás), amelyek az oltási eljárás során azonosított fő kérdéseket érintik. A csapat minden egyes csoportban olyan résztvevőket azonosított, amelyek akadályozzák az oltáshoz való hozzáférést, a polgárok vagy az egészségügyi szakemberek adminisztratív és gyakorlati lépéseitől kezdve a vakcinák rendelkezésre állásáig és kínálatáig, az oltóhelyek nyitvatartási idejétől a foglалás egyszerűségéig.

Az azonosított akadályok az oltási eljárások során eltérőek, és hatással vannak a célcsoportokra vagy a vakcinákra. A gyermekkori és serdülőkori védőoltások beadásának folyamatát elsősorban a pénzügyi akadályok gátolják, emellett jelentős tényező a lakosság ismereteinek hiánya például a humán papillomavírus (HPV) vakcinával kapcsolatban. A felnőttkori védőoltások esetében a fő akadály az elégtelen ismeretekhez kapcsolódik, például a tetanusz- és a COVID-19-vakcinákkal kapcsolatban, míg a szezonális influenza elleni védőoltás beadását pénzügyi nehézségek gátolják.

Az oltási folyamat során a legtöbb tagállamban az adminisztratív és gyakorlati akadályok jelentik az elsődleges akadályt, például az eltérő jelentési rendszerek megnehezítik az országos adatok megosztását és az egészségügyi szakembereknek időigényes adminisztratív lépéseket kell megtenniük. Emellett számos tagállamban hiányosak a lakosság ismeretei és egészségügyi jártassága, illetve sok tagállamban az egészségügyi szakemberek elégtelen létszáma jelenti a fő problémát. Ezenkívül számos tagállamban észlelték az oltási szolgáltatások kényelmetlenségét, míg máshol a földrajzi közelség, a pénzügyi akadályok (pl. a közlekedési költségek, az adott személy keresetkiesése vagy az egészségügyi hatóságoknál a vakcinák biztosításával kapcsolatban felmerülő költségek) jelentik az akadályokat, más tagállamokban pedig a szakértők az oltóanyagok rendelkezésre állásával és szállítással kapcsolatos akadályokat azonosítottak.

Az azonosított bevált gyakorlatok és előzetes javaslatok

Az egészségügyi hatóságok számos gyakorlatot vezettek be a fizikai és adminisztratív akadályok csökkentése érdekében. A rendszerrel kapcsolatos akadályok kezelése több szempontra kiterjed és különböző, országos szinten hozott intézkedéseket foglal magában. Ilyen intézkedések az alábbiak:

- ◆ Nyilvános tájékoztató kampány tervezése és bevezetése
- ◆ Az információk lefordítása a nehezen elérhető csoportok számára
- ◆ Speciális képzés az egészségügyi szakemberek számára
- ◆ Elektronikus felügyeleti rendszerek bevezetése
- ◆ Az oltás eljuttatása közvetlenül a lakossághoz különböző kezdeményezéseken keresztül
- ◆ A védőoltás beadására jogosult szakemberek számának növelése

Ezekhez a gyakorlatokhoz kapcsolódóan az országos szakértők a nemzeti egészségügyi hatóságokkal folytatott interjúk és a szakirodalom áttekintése alapján előzetes ajánlásokat adtak. Ide tartoznak:

- ◆ Információs kampányok létrehozása és tervezése
- ◆ Az egészségügyi szakemberek képzése az oltásokkal kapcsolatos kommunikációról
- ◆ Közegészségügyi oktatás

- ◆ Lakossági emlékeztető rendszer bevezetése és kiterjesztése
- ◆ Mobil oltóhelyek bevezetése

Összefoglalás

A vizsgálat a védőoltások előtt álló akadályok kezelésének fontosságára mutat rá, különös tekintettel az oltási szolgáltatásokat támogató rendszerszintű elemekre, és átfogó képet ad a polgárok előtt álló akadályokról a tagállamokban. A következtetések kihangsúlyozzák az oltási eljárások „kényelmi” tényezőinek fontosságát, valamint azt, hogy célzott erőfeszítésekre van szükség az oltási szolgáltatások betegbarát jellegének javítása érdekében ahhoz, hogy javuljon az oltások felvétele.